

Kelsos: Kritik af kristne og kristendommen

- 5 *Kelsos var en græsk filosof, der i 170'erne udgav et skrift, "Den sande lære", vendt mod kristne og kristendommen. Kelsos' skrift er gået tabt, men kan delvis rekonstrueres ud fra det modskrift (Contra Celsum), som den kristne forfatter Origenes udgav i 240'erne. Origenes citerer store dele af Kelsos' skrift, der er et vigtigt vidnesbyrd om de hedenske reaktioner på og forestillinger om kristne og kristendommen.*
- 10 *Jesu lidelse og død: Hvad har vel Jesus gjort, der var kongeligt, som det sømmer sig for en Gud? Har han måske ringeagtet mennesker eller spottet og leet ad det, der kunne falde i hans lod? [Med ham er det jo ikke som med] Bacchus hos Euripides, der siger: "Guddommen selv vil frelse mig, så såre jeg ønsker det."¹ Nej! ikke engang han, der domfældede ham, har måttet lide noget som Pentheus, så at han blev afsindig eller sønderrevet.² De har spottet Jesus, klædt ham*
- 15 *i en skarlagens kappe, sat en tornekrone på hans hoved og givet ham et rør i hånden. Om ikke før, hvorfor viser han så i det mindste ikke nu noget guddommeligt og frelser sig fra denne skændsel og dømmes dem, der hovmoder sig mod ham og faderen? Hvortil også blodet, der flød fra det korsfæstede legeme, hvordan det nu end har været; har det måske lignet det, der flyder i de udødelige guders årer? Og så hans grådige forlangende efter at drikke,³ uden at kunne udholde tørsten, således som selv et almindeligt menneske ofte kan udholde den. Dette foreholder I os altså, I højst troværdige, at vi ikke holder ham for en Gud og ikke er enige med jer i, at han har lidt dette til bedste for menneskene, for at også vi kan ringeagte straffe. Sandheden er den: eftersom han ikke havde overbevist nogen, så længe han levede, ikke engang sine egne disciple, blev han straffet og led en så ynkelig medfart. [...]*
- 25 *Jesu opstandelse: Af hvilken anden grund er I nu blevet bragt til at slutte jer til ham, end fordi han har forudsagt, at han efter sin død ville opstå. Nuvel, lad os så da tro, at dette er blevet sagt til jer. Men hvor mange andre fortæller ikke om den slags overnaturlige ting for at overtale deres troskyldige tilhørere og selv høste fordel ved bedraget. Det samme siger man jo også om*
- 30 *Zamolxis,⁴ Pythagoras' tjener hos skytherne, og om Pythagoras selv i Italien, og om Rampsinitos⁵ i Ægypten; ja denne skal endog have spillet terninger med Demeter i underverdenen og være kommet op igen medbringende et gyldent håndklæde som gave fra hende. Og det samme fortælles sandelig om Orfeus blandt odryserne,⁶ [...] om Herakles i Tænaron⁷ og om Theseus.⁸ Men det, som det gælder om at undersøge, er, om en, der virkelig var død, nogen sinde er opstået med sit eget legeme. Eller mener I, at det, som de andre fortæller, er myter og tager sig sådan ud, mens dramaets udgang hos jer er blevet befundet at være skøn og troværdig: hans*
- 35

¹ Det svar Bacchus (Dionysos) giver på kong Pentheus' trusler i skuespil forfattet af den græske digter Euripides.

² Pentheus var ifølge sagnet konge i Theben og gjorde modstand mod den indtrængende Bacchus-dyrkelse, men blev sønderrevet af bacchantinderne, der i deres ekstase antog ham for et vildt dyr.

³ Der hentydes til, at Jesus på korset klager over tørst

⁴ Se Herodot 4.94ff.; Platon *Charmides* 156

⁵ Dvs. kong Ramses d. 2. (Herodot 2.122)

⁶ *Odryserne*: folk i Thrakien nord for Grækenland

⁷ *Tænaron*: i Lakonien på Peloponnes (Grækenland)

⁸ *Theseus*: sagnkonge fra Athen

ord på pælen, da han udåndede, og jordskælvet og mørket; at han, mens han levede, ganske vist ikke hjalp sig selv, men da han var død, opstod igen og viste mærkerne efter straffen, og hvorledes hænderne var gennemborede. Hvem har set dette? En halvforrykt kvinde, som I siger, og måske endnu en anden af den samme skare af bedragerere: en mand, der måske enten havde
5 anlæg for sådanne drømme eller i sin sygelige indbildning, fremkaldte sådanne fantasibilleder, som det lystede ham, således som det jo har været tilfældet med tusinder. Eller, hvad der er sandsynligere, han har ved denne utrolige fortælling villet bringe de andre til at undres og ved denne løgn åbne døren for andre bedrageriske tiggere. [...] Hvis Jesus virkelig ville stille en i sandhed guddommelig kraft til skue, så burde han have vist sig netop for dem, der havde hånet
10 ham, for sin dommer, ja overhovedet for alle. [...] Da han led sin straf, blev han set af alle, da han opstod, kun af én; det modsatte burde have været tilfældet. [...]

Kristendommen henvender sig til udannede og lastefulde mennesker: Følgende fordring stiller de [kristne]: Ingen dannet, ingen vis, ingen forstandig må komme til os, thi noget sådant gælder
15 hos os for at være ondt; men den, der er uvidende, den, der er uforstandig, den, der er udannet, den, der er umyndig, han kan trøstigt komme. Når de da af sig selv indrømmer, at den slags folk er deres gud værdige, så er det jo klart, at de kun ønsker at overtale dumrianer, folk af underklassen, uforstandige, slaver, kvinder og børn, og heller ikke formår andet. [...] Hvad ondt er der ellers i at være dannet, i at lægge sig efter talekunsten, og i både at være og at synes forstandig? Hvorledes kan det være til hinder for gudserkendelsen? [...] Men vi ser dog vel, at også
20 de, der på torvene fremviser ting af den værste slags og falbyder dem, aldrig er trådt ind i en forsamling af forstandige mænd og har vovet at fremvise deres sager blandt dem; men hvor de ser unge mennesker, en hoben slaver og en skare uforstandige folk, der trænger de sig frem og søger at tage sig ud. På samme måde ser vi i privathusene uldarbejdere og skomagere og valkere og de mest udannede og bondske mennesker, der overfor de ældre og forstandige herrer ikke vover at sige et ord; men når de får børnene og dertil nogle uforstandige kvinder alene, så ved de at fortælle om alle mulige underlige ting, at de ikke skal høre på deres fader og lærere, men følge *dem*; de andre snakker kun hen i tågen og er helt forstyrrede, intet virkelig smukt
25 ved de eller kan de gøre, og de er hildet i tom snak. De selv alene forstår, hvorledes man skal leve, og når børnene adlyder dem, skal de blive salige og gøre huset lykkeligt. [...]

De, der indbyder til de andre mysterier,⁹ giver først følgende bekendtgørelse: Den, der har rene hænder og er forstandig i sin tale. Og atter andre: Den, der er ren fra enhver forbrydelse, hvis sjæl ikke er sig noget ondt bevidst, og den, der har levet godt og retfærdig. De, der lover
35 renselse fra synderne, bekendtgør forud dette. Men lad os da høre, hvem *disse* [de kristne] indbyder. Enhver synder, uforstandig, umyndig, kort sagt, enhver, der er elendig, ham, vil Guds rige tage imod. Synderen, er det ikke det navn, I bruger for den uretfærdige, tyven, indbrudstyven, giftblanderen, tempelrøveren og den, der forstyrrer gravfreden? Hvilke andre ville vel en røver, der udstedte sin indbydelse, have henvendt sig til? [...] De siger, at Gud er blevet sendt til synderne. Hvorfor er han ikke blevet sendt til de syndfri? Hvad ondt er der i ikke at have syndet?
40 Den uretfærdige vil Gud altså modtage, når han i bevidstheden om sin skyld ydmyger sig. Men den retfærdige, der i bevidstheden om sin uskyld lige fra begyndelsen af har hævet sit blik til ham, ham vil han ikke tage imod? [...] Gud dømmes altså ikke efter sandhed, men efter smi-

⁹ Kelsos hentyder her til andre religiøse grupper i samtiden end de kristne.

ger. De siger dette til opmuntring for synderne — som folk, der ikke kan vinde nogen virkelig brav og retskaffen mand; derfor åbner de dørene for de værste og mest ryggesløse mennesker. [...] Og for enhver er det vel klart, at ingen formår helt at forandre mennesker, der er født til at synde, og for hvem det er blevet en vane — ikke en gang ved at straffe dem, endsige da ved at vise barmhjertighed. Thi det er meget vanskeligt fuldstændig at forvandle naturen. [...] De kristne siger nok: Gud formår alt; men noget uretfærdigt vil han ikke sætte sin vilje ind på.

10 Kelsos hos Origenes *Contra Celsum* 2.33-39, 54f., 63, 70; 3.44, 49f., 55, 59, 62f., 65, 70. Oversættelse af H. Haar o.a.: *Kirkehistoriske Læsestykker. I: Oldtid og Middelalder*. 2. udg. Kbh. (1921) s. 21-25.